

สรุปความคิดเห็นที่ได้จากการวิจัย

การศึกษาวิจัยพฤติกรรมทางการเมืองของจอมพล. พิบูลสงคราม ในช่วงแรกของการเข้ามามีบทบาททางการเมือง (มิถุนายน ๒๔๗๕ - สิงหาคม ๒๔๘๗) นั้น ทำให้สามารถกำหนดลักษณะเด่นประการหนึ่งของกระบวนการเมืองยุคประชาธิปไตยของไทยได้ ลักษณะที่เวลานั้นได้แก่ ในสมัยแรกเริ่มของระบอบประชาธิปไตย แบบรัฐสภาของไทยนั้น กระบวนการเมืองของไทยจำกัดวงแคบอยู่เฉพาะการชิงอำนาจระหว่างกลุ่มปัญญาชนฝ่ายทหารกับกลุ่มปัญญาชนฝ่ายพลเรือนเท่านั้น โดยมีจอมพลป. เป็นตัวแทนของอำนาจปัญญาชนฝ่ายทหาร ในขณะที่นายปรีดี พนมยงค์ เป็นตัวแทนของกลุ่มปัญญาชนฝ่ายพลเรือน ความ เป็นปัญญาชนของบุคคลทั้งสอง เป็นพื้นฐานรองรับอย่างสำคัญสำหรับการเข้ามามีบทบาททางการเมือง การได้มีโอกาสไปศึกษาที่ฝรั่งเศษทำให้บุคคลทั้งสองได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกและเกิดแรงคล้อยที่จะเปลี่ยนแปลงประเทศให้เป็นสมัยใหม่ (Modernization) แต่ในขณะเดียวกันประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศก็ยังคงรักษาวิถีชีวิตพื้นบ้านของตนอยู่ ๑ ควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๒๔๗๕ จึงเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระดับสูง มิได้เป็นการเปลี่ยนแปลงในขั้นพื้นฐาน (Fundamental Change) อย่างฉับพลันทั้งด้านสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ ๒ ซึ่งเรียกว่าเป็นการปฏิวัติ

George McTurnan Kahin (ed.), Government and Politics of Southeast Asia (Ithaca, N.Y. : Cornell U.P. 1959) pp. 36 - 37

Samuel P. Huntington, Political Order in Changing Societies (New Haven : Yale U.P., 1968) เป็นผู้ให้คำจำกัดความของการปฏิวัติดังกล่าว และ ไม่ถือว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๒๔๗๕ ของไทยเป็นการปฏิวัติตามคำจำกัดความนี้

สำหรับจอมพลป้า นั้นถึงแม้ว่าจะไค่ชื้ออว้า เป็นผูู้้ใ้เลื้อมใ้สนิยมระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ทั้งนี้โดยตั้งข้อสังเกตุจากความเป็นผูู้้ริเริ่มรวมคึกเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๒๔๗๕ แต่การวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมืองของจอมพลป้า ที่ไค่ศึกษามานัน้ ชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมทางการเมืองหลายประการของจอมพลป้า ชักกับข้อสังเกตุเช่นว้านี้ กล่าวไค่ว้าจอมพลป้า เป็นกรณีตัวอย่างที่คึก แสดงให้เห็นถึงว้าความขัดกันภายในตัวเองระหว่างว้าความคึกพันยึดมั่นใ้ระบอบอำนาจนิยม (Authoritarianism) กับว้าความต้องการเปลี่ยนแปลงให้ เป็นสมัยใหม่หรือว้าความต้องการพัฒนาการเมืองให้ เป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากพื้นฐานทางค่านว้าวัฒนธรรมทางการเมืองของจอมพลป้า นั้น ก็เช่นเดียวกับคนไทยทั่วไป กล่าวคือไค่มีความเคยชินกับระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา และไค่มีความเข้าใจหรือยอมรับอย่างแท้จริงเกี่ยวกับกฎเกณฑ์หรือคึกติกาของกระบวนการเมืองแบบรัฐสภา

การค่านึกใ้ลอบายทางการเมืองของจอมพลป้า ทั้งที่ประสบผลสำเร็จและล้มเหลว คึงที่ไค่ศึกษามานัน้ จะเห็นไค่ว้าในขณะใ้ที่อ้างว้าตนเป็นนักประชาธิปไตยนั้น พฤติกรรมทางการเมืองอีกส่วนหนึ่งก็แสดงว้าจอมพลป้า เป็นผูู้้ที่ยังยึดพันอยู่ในระบอบอำนาจนิยม ประกอบกับการใ้ที่จอมพลป้า สมบูรณ์พร้อมค้วยอิทธิพล บารมี เกียรติภูมิส่วนตัว^๓ มีลักษณะเช่นที่เรียกกันว้า Charismatic Leadership หรือ บุคคึกฤทธิภาพของความเป็นผู้นำ จึงทำให้จอมพลป้า สามารถใ้ช้อ่านจคึงกล่าวเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมืองของตนไค่ นอกจากนั้นการใ้ที่ประเทศไทยอยู่ในระหว่างการเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัย รูปแบบของว้าความสัมพันธ์

^๓ จากแนวคึกคึกของ Lubeian W. Pye, Politics, Personality and Nation Building (New Haven : Yale U.P., 1966) หน้า ๑๕ - ๓๒

ทางด้านสังคมแบบเก่า ๆ และความสัมพันธ์ทางส่วนตัวจึงมีอิทธิพลต่อกระบวนการเมืองเป็นอันมาก ลักษณะความเป็นผู้นำที่สมบูรณ์พร้อมของจอมพล ป.ฯ ประกอบกับรูปแบบความสัมพันธ์แบบเก่าของสังคมไทย จึงทำให้จอมพล ป.ฯ สามารถใช้อำนาจหรืออิทธิพลของตนได้โดยไม่มีอุปสรรคมากนัก

การพิสูจน์สมมุติฐานดังที่ได้กระทำมาในบทที่ ๕ เป็นสิ่งที่ช่วยยืนยันของสังเกตต่าง ๆ เกี่ยวกับกระบวนการเมืองของไทย ดังที่กล่าวมา การลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป.ฯ เมื่อ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๗ หากจะพิจารณาเฉพาะเหตุผลตามที่จอมพล ป.ฯ อ้างไว้ในคำกราบบังคมทูลลาออกแล้ว ก็จะได้เห็นว่า จอมพล ป.ฯ เป็นผู้ที่นิยมเลื่อมใสในระบอบรัฐสภาอย่างแท้จริง แต่หากศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมืองเพิ่มเติมแล้ว ก็สามารถพิสูจน์ได้ในแง่ที่ขัดกับข้อสังเกตดังกล่าวว่า จอมพล ป.ฯ นั้นยังนิยมในการใช้อำนาจหรืออิทธิพลส่วนตัวเข้าช่วยในการแก้ไขปัญหาการเมือง โดยไม่คอยจะคำนึงถึงขอบเขตหรือวิถีทางรัฐธรรมนูญเท่าใดนัก

ความสำเร็จของนายปรีดีฯ ในการโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป.ฯ ด้วยวิถีทางรัฐธรรมนูญครั้งนี้ ถึงแม้ว่าจะสำเร็จลงได้ด้วยกรแทรกแซงของญี่ปุ่นก็ตามที่ อย่างน้อยที่สุดก็เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า ถ้าตัดความได้เปรียบเสียเปรียบ เรื่องอำนาจทางทหารค่าจุน อำนาจทางการเมือง และการแข่งขันทางการเมืองคำนึงไปโดยเสรีภายในกรอบของรัฐธรรมนูญแล้ว

๘ Fred R. Vonder Mehden. Politics of Developing Nations. (Prentice-

Hall Inc., 1964) pp. 1 - 5. ให้ความเห็นค่อนข้างรุนแรงว่า ความสำเร็จเปรียบเรื่องอำนาจของฝ่ายทหารทำให้ประชาชน ๕๐ ประเทศ ใน ๔๔ ประเทศ ที่เกิดใหม่หรือกำลังพัฒนาต้องตกเป็นเหยื่อของการขึ้นมาใช้อำนาจของชนกลุ่มน้อย(ฝ่ายทหาร) ที่นิยมใช้กำลังหรือความได้เปรียบเรื่องอำนาจเพื่อการนั้น

กลุ่มปัญญาชนฝ่ายพลเรือนก็จะเป็นคู่แข่งที่นำกลัวของกลุ่มปัญญาชนฝ่ายทหารในกระบวนการเมืองของไทย และสภาพการแข่งขันโดยเสรีทางการเมืองเชนวนี้น่าจะเป็นภาวะที่พึงปรารถนาอย่างยิ่ง ในการพัฒนาการเมืองของไทยให้ระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภามีความมั่นคง ทั้งนี้เพราะเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า ฝ่ายทหารมิใช่พลังหลัก (The main force) เพียงพลังเดียวในการสร้างชาติให้ทันสมัย หรือพัฒนาประเทศให้ก้าวไปสู่สังคมสมัยใหม่ (Modernity)

ข้อคิดเห็นอีกประการหนึ่งซึ่งได้จากการศึกษาวิจัยของผู้เขียนได้แก่ ปัญหาการเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมืองของไทยจากการศึกษาเฉพาะกรณีการช่วงชิงอำนาจระหว่างจอมพลฯ กับนายปรีดีฯ ดังที่กระทำมานั้น จะเห็นได้ว่า เป็นการช่วงชิงอำนาจภายในคณะบุคคลคณะเดียวคือ คณะราษฎร ซึ่งทำให้กระบวนการเลือกหรือตัดสินใจต่าง ๆ จำกัคอยู่ในวงแคบ ๆ อันที่จริงคนที่มีความรู้ความสามารถของไทยในขณะนั้นคงจะไม่มีเพียงบุคคลทั้งสองเท่านั้น การปราศจากพรรคการเมืองจึงเท่ากับเป็นการชดเชยให้กระบวนการพัฒนาการเมืองของไทยดำเนินไปไม่ก้าวหน้ารวดเร็วเท่าที่ควร ถึงแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๒๔๗๕ จะมีได้เป็นการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานก็จริง คณะราษฎรก็ยังมีโอกาสหลังจากนั้นที่จะเริ่มเปลี่ยนแปลงรากฐานทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจอย่างจริงจัง เพื่อเป็นพื้นฐานรองรับระบอบรัฐสภา แต่ความไม่ผสมกลมกลืนด้านอุดมการณ์ภายในคณะราษฎรก็ทำให้การเปลี่ยนแปลงเสริมสร้าง วัฒนธรรมการเมืองของไทยไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

ด้วยเหตุนี้เสถียรภาพทางการเมืองของไทย ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๒๔๗๕ จึงตกอยู่ในภาวะที่ไม่ดีตลอดมาจากการศึกษาวิจัยของผู้เขียน จะเห็นได้ว่าคณะราษฎร เป็นตัวอย่างที่ดีของการที่รัฐบาลมักจะแสวงหาความมั่นคงหรือเสถียร

ของตนเองให้คงอยู่ในอำนาจปกครองตลอดไป มากกว่าที่จะมุ่งสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง^๕ ที่ตั้งมั่นให้กับประชาชน การยึดบทเฉพาะกาลรัฐธรรมนูญเมื่อเดือนสิงหาคม ๒๔๘๓ เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดของชนชั้นนำทางการเมืองของไทยในขณะนั้น ได้เป็นอย่างดีว่า เสถียรภาพทางการเมืองจะมีขึ้นได้ก็ต่อเมื่อรัฐบาลมีความมั่นคงเท่านั้น รัฐบาลมั่นคงรัฐธรรมนูญก็จะมีความปลอดภัย โดยไม่ไคร่คำนึงถึงเลยในแง่ที่ว่าพัฒนา ประชาชนให้มีวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดีแล้ว ก็จะเป็นพื้นฐานรองรับความมั่นคงปลอดภัย ของรัฐธรรมนูญที่ดีกว่ารัฐบาลเสียอีก การปราศจากพื้นฐานและความมุ่งมั่นที่จะเสริมสร้าง วัฒนธรรมทางการเมือง เช่นว่านี้จะ เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้ระบอบรัฐสภา ของไทยล้มลุกคลุกคลานตลอดมา และไม่เป็นที่แปลกประหลาดแต่อย่างใดที่นักการเมือง ของไทย อาทิ จอมพลป๋อ ป๋อ มีพฤติกรรมทางการเมืองออกนอกกรอบนอกทาง หรือนอกวิถี ทางของรัฐธรรมนูญอยู่เสมอ การลาออกแล้วไม่ยอมออก หรือการลาออกแล้ว แต่ใช้กลยุทธ์ นอกกรอบรัฐธรรมนูญเพื่อรักษาตำแหน่งผู้นำฝ่ายบริหาร ดังที่จอมพลป๋อ กระทำลงไปนั้น เป็น สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการปราศจากวัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นนำทางการเมืองไทย มิใช่เฉพาะจอมพลป๋อ เท่านั้น แม่แก่ที่ปรึกษาทางการเมืองของจอมพล ป๋อ ที่ใช้วิธีรุนแรงเพื่อ โกงฉฉฉฉฉฉฉ หรือ แม่แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง ๒ ประเภทที่ไม่เข้าใจในหน้าที่ ของกันและกันก็ดี ล้วนแล้วแต่เป็นตัวอย่างของการปราศจากวัฒนธรรมทางการเมืองทั้งสิ้น

๕

วัฒนธรรมทางการเมืองในหนังสือตามแนวความคิดของ Lucian W. Pye ใน
 Lucian W. Pye and Sidney Verba (eds), Political Culture and Political
 Development (New Jersey : Princeton U.P., 1969) Chapter 1 pp. 3 - 26

การปรากฏจากวัฒนธรรมทางการเมืองที่พร้อมสำหรับการใช้ระบอบรัฐสภาปกครองประเทศและ การจำกัดวงแคบของการเข้ามามีส่วนรวมในทางการเมือง เฉพาะชนชั้นผู้ปกครองทหารกับพลเรือน ดังที่กล่าวมาแล้ว ทำให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๔๗๕ มีข้อบกพร่องอยู่หลายประการ ประการ สำคัญใดแก การแต่งตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ จำนวนเท่ากับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๑ ซึ่งได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนอันเป็นการ เปิดโอกาสให้คณะราษฎรเข้าควบคุมสภาได้อย่างสมบูรณ์ หรืออีกนัยหนึ่ง คณะรัฐมนตรีที่มาจากคณะราษฎร เป็นส่วนใหญ่ก็จะสามารถคุมเสียงของสมาชิกในรัฐสภา ซึ่งมีเพียงสภาเดียวคือ สภาผู้แทนราษฎรได้อย่างเด็ดขาด ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๘๓ ก็ได้มีการยึดบทเฉพาะกาล ให้อำนาจคณะราษฎรอีก ๑๐ ปี โดยหาว่าในขณะนั้นประชาชนยังไม่คุ้นเคยกับระบอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีเป็นความคิดที่ผิดพลาดอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้ว่าในปี ๒๔๘๕ จอมพลปาก็นำเอารัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๗๕ กลับมาใช้ซ้ำเพื่อเป็นเครื่องมือของฝ่ายบริหารในการควบคุมฝ่ายนิติบัญญัติ หลักการของรัฐธรรมนูญเช่นนี้จึงเป็นแนวทางให้กลุ่มชนชั้นนำทางทหารและพลเรือนปกครองประเทศไทยในระบบรัฐบาลโดยข้าราชการ (Bureaucratic Government) แทนที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนรวมทางการเมืองอย่างเต็มที่ทั้งนี้เพื่อปลุกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดีงาม ซึ่งจะเป็นการดีกว่าการกล่าวหาว่าราษฎรว่าไม่พร้อมอยู่เรื่อยไป

นอกจากข้อคิดเห็นต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว การศึกษาวิจัยกรณีการลาออกของรัฐบาลจอมพลป. เมื่อ ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๘๗ ของผู้เขียน ยังเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นข้อเท็จจริง

๖
 กรมลด ทองธรรมชาติ "วิเคราะห์และประเมินผลรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ของไทย" ในวารสาร สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (กุมภาพันธ์ ๒๕๑๗)
 หน้า ๔๗ - ๕๕

อีกประการหนึ่งคือ การที่ปัจจัยมูลเหตุค่านการ เมืองระหว่างประเทศขณะนั้นมีผลต่อความเปลี่ยนแปลงทางค่านการ เมืองภายในของไทย กล่าวคือความเปลี่ยนแปลงค่านการ เมืองภายในของไทยในเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม ๒๕๔๗ ซึ่งกลุ่มปัญญาชนฝ่ายพลเรือน สามารถโค่นล้มกลุ่มปัญญาชนฝ่ายพลเรือนโค (ชั่วคราว) นั้น มีมูลเหตุมาจากสถานการณ์ค่านการ เมืองระหว่างประเทศ อันโคแกดสทอนของสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งทำให้จอมพลป๋า กับนายปรีดีำ เกิดความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง และนำไปสู่ขบวนการเสรีไทย กับแผนการโค่นล้มรัฐบาลจอมพลป๋า หรือกล่าวโคว่า "สงครามโลกครั้งที่ ๒ โคเปลี่ยนแปลงสภาพ การอยู่รวมกันโดยสันติระหว่าง ผู้นำขาราชการทหาร กับผู้นำขาราชการพลเรือนโดยสิ้นเชิง" ๗

การสิ้นสุดของการอยู่รวมกันโดยสันติระหว่างจอมพลป๋า กับนายปรีดีำ ครั้งนี้มีผลกระทบต่อการเมืองของไทยเป็นอย่างมาก การแตกแยกค่านนโยบายต่างประเทศระหว่างบุคคลทั้งสองนำไปสู่ความขัดแย้งอื่น ๆ อีกหลายประการ จนไม่อาจประสานรอยราวโค คณะราษฎรซึ่งเป็นกลุ่มการเมืองสำคัญ ๆ ก็ถึงกาลแตกสลายลง การเมืองของไทยก้าวเข้าสู่อุการปกครองโดยพลเรือนโคไม่กี่ปี ก็สิ้นสุดลงด้วยรัฐประหารปี ๒๕๕๐ ซึ่งทำให้ประเทศไทยมีบุคคลหน้าใหม่ในวงการเมืองระบอบทหารอีกหลายคน อาทิ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร ซึ่งล้วนแต่ดำเนินรอยตาม จอมพลป. พิบูลสงคราม "สัญญา ลักษณ์แห่งอำนาจในหมูทหาร" หรือ "บิคาแห่งวงการเมืองระบอบทหาร" ที่ริเริ่มธรรมเนียมปฏิบัติหรือแนวทางของการเลนการเมือง ไว้ให้กับผู้นำปัญญาชนทางทหารรุ่นหลัง โคยโคคือเป็นกัมภีร์ในการเข้ามามีบทบาททางการเมืองต่อมา

๗

กมล สมวิเชียร "ทหารไทยในรอบ ๒๕ ปี" ในวารสาร สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๖ (ธันวาคม ๒๕๑๘) หน้า ๑๘

ในปัจจุบัน (๒๕๑๘) วงการเมืองระบอบทหารได้ตั้งแก๊งคาวต๋านต๋องแล้ว ซึ่ง
 เป็นธรรมชาติของวิวัฒนาการทางสังคมและการเมือง ผู้เขียนมีความหวังอย่างจริงจังว่า ความ
 อ่อนแอของสถาบันหลักทางการเมือง อันได้แก่ รัฐสภา พรรคการเมือง กลุ่มอิทธิพล ระบบ
 ข้าราชการพลเรือน และสถาบันนักศึกษาชนกับสื่อมวลชนของไทย จะได้รับการแก้ไขเสริมสร้าง
 ให้ดีขึ้น เพื่อให้เป็นพลังหลักในการชักนำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเมือง
 เสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองให้เป็นพื้นฐานมั่นคงรองรับระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา
 ของไทยให้มีเสถียรภาพอย่างแท้จริง ผู้เขียนขอตั้งความหวังไว้วางใจจะไม่ประสบพบพาน
 พฤติกรรมทางการเมือง หรือการดำเนินนโยบายทางการเมืองนอกกรอบรัฐธรรมนูญ หรือเลน
 การเมืองแบบละเมิดกฎเกณฑ์ กติกาอันศักดิ์สิทธิ์ได้ประสบมาตลอดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้